

УДК 327.8

ДО ПИТАННЯ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИХ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розвідка присвячена розгляду латиноамериканськими авторами тлумачень геополітики, а також концепцій, що пояснюють формування і реалізацію цими країнами їх зовнішньої політики. В контексті політичної парадигми вказано на регіональну специфіку латиноамериканської геополітики, яка була покликана дати відповіді на актуальні зовнішньополітичні виклики, а також зосереджувала увагу на розвитку співробітництва як стабілізуючого фактора у регіоні. На прикладах проілюстровано, що дослідження латиноамериканських геополітиків мають не лише теоретичний, а й прикладний характер.

Ключові слова: Латинська Америка, геополітика, латиноамериканські фундаментальні та прикладні геополітичні дослідження.

У сучасній науковій літературі серед важливих концепцій, які пояснюють сутність і природу політики, належне місце посідає географічна парадигма, головні чинники якої визначають вплив територіальних, кліматичних та природно-ресурсних детермінант функціонування суспільного середовища. Така наукова парадигма дозволяє збагнути поведінкову природу політичних акторів у певному географічному просторі¹. Важливо, що складовою латиноамериканської геополітичної думки також була ідея про те, що держава, як суб'єкт політики, поширює свій вплив на певному географічному просторі, а також поза межами власної держави. Переконливим прикладом останнього є успішно реалізоване прагнення Бразилії розширити кордони протягом XIX-XX ст. Крім того,

ПЛЕВАКО І.Г.,
кандидат
історичних наук,
доцент
кафедри
міжнародних
відносин
Національного
університету
«Острозька
академія»

Бразилія і зараз «претендує» гегемонію на теренах Південної Америки. У цьому ж контексті варто згадати приклади поширення Аргентиною свого суверенного права на Фолклендські острови, відстоювання своїх територіальних прав Чилі, або ж повернення земель Болівією, оскільки, як вірно підмітив сучасний чилійський геополітик і дипломат **Луїс Мейра**, «Болівія є єдиною латиноамериканською країною, яка «віддавала» свої території усім своїм сусідам»². Такі процеси виявляють закономірності, пов'язані з володінням державою певним географічним простором, реалізацією її інтересів та організацією політичної влади й втілення політичної волі на чітко обмежених кордонами теренах.

У політологічній літературі досліджується питання геополітичного дискурсу як форми політичної дії, основним інструментом якої є створення геополітичної картини світу. Розуміння проблеми в латиноамериканському геополітичному контексті зумовлено активною присутністю, поміж іншого, саме географічної детермінанти в житті політичних акторів. Відбувається зростання цінності латиноамериканського простору та його ресурсів, що й визначають зовнішньополітичні амбіції держав цього регіону. В контексті цього стає зрозуміло, чому формування латиноамериканської ідентичності значною мірою зумовлено логікою процесу становлення і змагання великих геополітичних просторів Ла-Плати, Амазонії, Болівії як латиноамериканського «хартленду», держав карибського басейну, а дії країн, що змагаються за першість у такому геополітичному просторі, визначають геополітичний дискурс. З огляду на це, метою статті є розкриття специфіки геополітичного дискурсу у латиноамериканських дослідженнях зовнішньої політики.

Варто зазначити, що елементи латиноамериканського геополітичного дискурсу тривалий час привертають увагу, головним чином, зарубіжних науковців (Д.Чайлда, Ф.Келлі, М.Гаврицького, К.Лунгрена, А.Пунтіліано, В.Сударева та ін.), а також окремих українських науковців (О.Ткача, Н.Веселої, О.Ковальнової, Ю.Стащука, К.Поліщука). Втім, геополітичний вимір цього поняття у вітчизняній політичній науці дотепер не став предметом окремої розвідки. Існує об'єктивна необхідність поглибити політичну науку матеріалом, що допоможе краще охарактеризувати класичні дослідження латиноамериканської геополітики, що і є основним завданням цієї розвідки.

Як відомо, результатом наукових розробок в рамках низки наукових шкіл стало формування теорії геополітики і подальше впровадження геополітичних ідей у зовнішню політику провідних держав світу. Аналізуючи латиноамериканський регіон, потрібно підкреслити, що кількість таких шкіл тут незначна. Це було пов'язано з тим, що даний регіон аж до закінчення Другої Світової війни знаходився під пильною увагою великих держав, передусім США, які заважали розвитку самостійних геополітичних досліджень. Лише утворення у 1948 р. при ООН спеціальної Економічної комісії Латинської Америки (CEPAL (ісп. Comisión Económica para América Latina) стало поштовхом не лише для економічного розвитку, а й для появи численних теоретичних розробок, а відтак – створення осередків, центрів і, нарешті, наукових шкіл, що досліджували геополітичну самобутність латиноамериканського регіону в цілому і окремих країн зокрема. Частина ідей та отриманих результатів виявилася придатною для застосування на практиці. Принагідно згадати тезу аргентинського економіста, голови CEPAL Рауля Пребіша, висловлену ще у 1949 р., про те, що для Латинської Америки, яка мала значні природні ресурси, було б негативним залишатися осторонь від світової торгівлі і поділу праці. Виходом із ситуації економіст вважав швидку індустріалізацію, досягнення якої було неможливим без тісної регіональної економічної співпраці³. Така політика стала додатковим поштовхом для поглиблення фундаментальних і прикладних наукових розробок у галузі геополітики.

Потрібно підкреслити значний вплив на латиноамериканську геополітичну думку класичних шкіл XIX-XX ст. США та держав Європи. Особливо важливе значення мала, безперечно, німецька школа, що відстоювала концепцію «органічної держави», найвідомішим представником якої був Фрідріх Рацтель. У міркуваннях латиноамериканських геополітиків знайшли своє відображення ідеї послідовника Ф.Рацтеля, німецько-шведського теоретика Рудольфа Челлена, концепція панрегіонів німецького географа і генерала Карла Хаусхофера, теорія «хартленду» англійця Хелфорда Маккіндера, ідея «морської могутності» американського військово-морського історика і адмірала Альфреда Мехена⁴.

Відомі у світі дослідники сьогодні намагаються пояснити існуючий міжнародний порядок у Західній півкулі, насамперед, у контексті регіональної інтеграції латиноамериканських країн (МЕРКО-

СУР, АЛБА, УНАСУР тощо). Серед суто латиноамериканських науковців політичний та економічний розвиток низки держав, а також процеси регіоналізації вплинули на формування певного підходу до вивчення геополітики досліджуваного регіону. Наприклад, значним поштовхом для розвитку геополітичних досліджень став аналіз таких процесів як територіальна експансія Бразилії, Аргентини, Чилі щодо сусідніх держав, або ж зміцнення політичних позицій та зростання добробуту населення тих же країн на сучасному етапі.

Латиноамериканська геополітична думка, в першу чергу, представлена визнаними авторами з Південної Америки, зокрема Бразилії, Аргентини, Чилі, Перу, Колумбії. Водночас, на теренах Центральної Америки і Карибського басейну геополітика не набула такого значного поширення, що було зумовлено, передусім, ідеологічним підґрунтям політичних режимів, територіальною близькістю до США або ж низьким рівнем соціально-економічного розвитку країн.

Так, наприклад, на Кубі будь-яка політична доктрина, відмінна від офіційної, визнаної комуністичною партією, була заборонена. У Мексиці геополітика у середині ХХ ст. також не набула поширення, оскільки вона ще у 40-50 рр. ХХ ст. вважалася псевдонаукою через зв'язок основних дефініцій геополітики з іменами її основоположників і теоретиків, які походили з «фашистської» Німеччини. Враховуючи заангажованість США у справі Мексики, нечисленні мексиканські дослідники геополітики основну увагу зосередили на вивченні відносин цих двох країн і обходили увагою глобальну політику країн латиноамериканського регіону⁵. Крім того, мексиканські вчені, серед яких **Рамос Ескалона** (Ramos A. Escalona) та **Маріо Охеда** (Mario Ojeda), давали загальне тлумачення геополітики і міжнародних відносин, не вдаючись до політичних і географічних деталей. Однак, з кінця ХХ – поч. ХХІ ст. кількість теоретичних праць, присвячених геополітиці, значно збільшилася.

Відмінною була ситуація у центральноамериканських країнах, оскільки тут головною темою було питання про єдність регіону, що пояснюється їх унікальним географічним положенням⁶. Для прикладу варто згадати про позицію **Хорхе Мендеса** (Jorge Heberto Hernández Méndez), якою він обґрунтовував необхідність політичної та економічної єдності регіону з метою його захисту⁷.

Вивчаючи класичні геополітичні теорії латиноамериканських авторів, варто пам'ятати про де-

кілька важливих парадигм, що впливають з досліджень. Найважливішими з них є такі поняття, які, по-перше, розглядають зміст геополітики в цілому, а по-друге, такі, що конкретизують розуміння зовнішньої політики для латиноамериканських країн.

Отже, поняття геополітики в роботах латиноамериканських теоретиків тлумачиться надзвичайно широко, не обмежуючись контекстом її впливу на міжнародні відносини⁸. Як згадувалося вище, найбільш чітко дефініція геополітики у контексті впливу на зовнішню політику представлена у представників бразильської, аргентинської та чилійської наукових шкіл.

Один із найвідоміших представників аргентинської школи **Хорхе Атенціо** (Jorge Atencio) переконував, що геополітика – це наука, яка пояснює вплив географічного чинника на життя і розвиток держав з політичної точки зору. Геополітика, на думку вченого, допомагає політичним лідерам визначати пріоритети внутрішньої і зовнішньої політики, скеровує процес вироблення чіткої стратегії відстоювання національних інтересів, у тому числі за допомогою збройних сил, готових до оборони держави⁹. Таке визначення геополітики Х. Атенціо набуло значної популярності в Латинській Америці.

Разом з тим, існує ще декілька цікавих підходів до розуміння суті геополітики. Заслуговує на увагу праця адмірала **Хорхе Фраги** (Jorge Alberto Fraga), у якій автор розглянув кілька десятків визначень геополітики різних латиноамериканських авторів, а сам запропонував комплексне визначення, вкладаючи у поняття геополітики вплив географічного, фізичного, історичного, демографічного, етнографічного, соціального, економічного і політичного життя держав та інших міжнародних суб'єктів з метою вироблення політичних рішень, корисних, передусім, для влади¹⁰.

Важливим для розуміння геополітики видається й підхід полковника **Хусто Бріано** (Justo P. Briano), який наголошував, що геополітика – це наука, що допомагає керівникам держави розв'язувати національні і міжнародні проблеми, опираючись на географічні особливості, людський і військовий чинники, а також стратегії, пов'язані з активністю держави на локальному і глобальному рівнях¹¹.

Крім названих, варто згадати і **Еміліо Ісола** (Emilio R. Isola) і **Ангела Берру** (Angel Carlos Berra), які переконували, що геополітика – це наука, що опирається на фактори географії, історії, соціології та економіки і вивчає життя і розвиток

суспільства у чітко окреслених географічних межах з метою визначення сенсу і політичного бачення ситуації¹². На думку генерала **Хуана Гугліамеллі** (Juan Enrique Guglielmelli) і полковника **Хосе Маріні** (José Felipe Marini), геополітика вивчає взаємні зв'язки і впливи, що мають місце між державою і її територією¹³. Схоже визначення віднаходимо й у книзі **Флорентіно Лози** (Florentino Diaz Loza). Геополітика цим автором також розумілася як вагомий фактор у відносинах між державою та її географічними умовами, і вважалася необхідною для глибокого розгляду проблем, які впливають на держави та їх позиції у світі¹⁴.

Серед бразильських авторів варто відзначити **Еверардо Бакхаусера** (Everardo Bakhauser), та **Голбері до Коуту е Сільву** (Golberi do Couto e Silva). Перший вважав, що геополітика – це політика, що визначається географічними умовами. Цьому автору належить першість в адаптації та розвитку концепції «органічної держави» у контексті бразильських географічних умов¹⁵. Е. Бакхаусер закликав до активізації (т.зв. «загосподарення») кордонів з метою збереження національної території. Він переконував запровадити комплексну політику на кордонах, яка б сприяла заснуванню нових індустріальних осередків, обробці населенням більших територій¹⁶. Розвиваючи цю думку, дослідник наполягав на негайній консолідації внутрішніх сил і колонізації прикордонних районів із Парагваєм, на р. Парана. Схожого тлумачення дотримувався й генерал Голбері е Сільва, який геополітикою називав політику як результат географічних умов, які, на думку теоретика, лежать в основі існування держави і які визначають її дії. Голбері е Сільва також зосередився на теоретичному обґрунтуванні геополітики як політичної науки, її мети, умов функціонування і зв'язків з іншими галузями знань, до найважливіших з яких генерал зараховував політичну географію та геостратегію. Він детально обґрунтовував просторову інтеграцію, охорону кордонів, співробітництво з іншими державами, а також наголошував на національній безпеці¹⁷.

Відомий чилійський диктатор і науковець **Аугусто Піночет** (Augusto Pinochet Ugarte) писав про геополітику як про науку в межах політології, що оперта на географію, історію, соціологію, економіку, стратегію і політику¹⁸.

Не зайвим буде згадати про розуміння геополітики перуанським адміралом **Х'юго Канабалою** (Hugo Ramírez Canaval), який про геополітику

писав як про науку, що слугує керівництву держави у прийнятті політичних рішень і досліджує географічні чинники, суспільство та історичні особливості держави з метою досягнення їх власних національних цілей¹⁹. Колумбійський генерал **Аугусто Багамон Дюссан** (Augusto Bahamón Dussan) стверджував, що метою геополітики є надання пропозицій для уряду для кращого управління державою, а також вироблення стратегій розвитку в конкретний період часу для досягнення і реалізації свого найбільшого потенціалу²⁰.

Резюмуючи наведені вище міркування латиноамериканських вчених, геополітику можна тлумачити у взаємно пов'язаних трьох вимірах: географічному (з використанням категорії простору), культурологічному (з обґрунтуванням історичної і культурної винятковості) та політичному (роль регіону Латинської Америки в інтересах великих держав).

В контексті політичної парадигми, що відображає зовнішню політику південноамериканських держав як складову геополітики, у науковій літературі сформувалася точка зору, яка достатньо характеризує геополітичну думку Латинської Америки і вказує на існування регіональної специфіки, а отже – відмінності від геополітичних концепцій, сформульованих на інших континентах²¹.

По-перше, багато аспектів зовнішньої політики країн Латинської Америки, у тому числі практичне втілення геополітичних ідей, тісно пов'язані з теорією геополітики. Взірцевими у цьому плані можуть бути масштабні проекти побудови «Великої Бразилії», «Великої Аргентини», амбітні плани співпраці латиноамериканських країн тощо.

По-друге, латиноамериканська геополітика здебільшого має регіональний і субрегіональний рівні, оскільки рідко розглядалися питання, пов'язані з проблемами глобального значення. Останнє було зумовлено тим, що, починаючи з Доктрини Монро 1823 р. і аж до розпаду біполярної системи, Латинська Америка перебувала у сфері інтересів великих держав, її країни (уряди чи партизанські рухи) часто змушені були враховувати позицію таких держав, а останні навіть вдавалися до утримання складної політичної та економічної ситуації у низці країн Латинської Америки (Мексикі, Бразилії, країн Центральної Америки та ін.) Тому останні були не в змозі боротися за місце впливового гравця на міжнародній арені.

По-третє, латиноамериканські геополітичні концепції є спробою відповісти на найактуальніші питання: як захистити кордони і прикордонні ра-

йони, а також свої природні ресурси, як запобігти регіональним конфліктам і як забезпечити сталий національний розвиток; як зміцнити військову потужність та сприяти соціально-економічному розвитку периферійних районів.

По-четверте, у ході другої хвилі латиноамериканського регіоналізму закріпилась орієнтація геополітичних концепцій, насамперед, на розвиток співробітництва, а не на перемогу у конкуренції. До того ж, з'явилися праці, у яких значне місце було відведено балансу сил в якості основного фактора стабілізації відносин на континенті.

Сучасний американський дослідник Філіп Келлі, аналізуючи геополітичну думку в Латинській Америці, приходять до висновку, що цей регіон схожий на шахову дошку (*checkerboards*). Таке порівняння, на думку дослідника, є прийнятним, тому що до поч. 80 рр. ХХ ст. регіональний баланс в значній мірі може бути описаний словами: «Мій сусід – мій ворог, а сусід мого сусіда є моїм другом». Як відомо, існував неформальний союз Бразилії, Чилі, Еквадору та Колумбії проти Аргентини, Перу і Венесуели. Саме ці країни, ніби шахові фігури, брали участь у регіональних конфліктах. Бувало, що напруга у певній ситуації не мала жодного логічного обґрунтування. Так, мінімальний ризик зовнішнього нападу викликав відповідну поведінку усіх сусідів: як союзників, так і супротивників. Щоправда, найбільшу вигоду з цього отримували США, оскільки вони легко порушували Латиноамериканську єдність і реалізовували політику під гаслом «розділяй і володарюй»²².

Крім того, Ф. Келлі згадував про так звані «точки геополітичних розривів» на південноамериканському континенті, які слід розуміти як військове суперництво між великими державами і які можуть призвести до конфлікту. Система міжнародних відносин на кшталт шахової дошки, зазвичай, створює політичні розбіжності між країнами, що й призводить до відповідних розривів²³.

Варто погодитись із польським латиноамериканістом М. Гаврицьким, який зазначає, що роботи південноамериканських теоретиків можна поділити на дві частини. До першої слід віднести ті роботи, що формують стратегічні (глобальні) концепції, а до другої – регіональні, тобто такі, які мають безпосередній вплив на латиноамериканську геополітику. До стратегічних зараховують такі концепції як: 1) теорія центру-периферії (ключова роль Бразилії у регіоні); 2) класична концепція «столітніх циклів Модельського» (яка застосовувалась до

визначення ролі Бразилії, Аргентини, Чилі як глобальних акторів), за якою невід'ємною рисою глобального лідера є формування мобільних військових сил, передової економіки, відкритого суспільства, впровадження нововведень, що відповідають на глобальні виклики); 3) концепція пан-регіонів і ключових країн (великих країн південноамериканського і інших материків, що впливають на політику інших міжнародних акторів); 4) ідея «хартленду» (у різних латиноамериканських авторів цей термін застосовується до різних територій, тому й отримує різне тлумачення); 5) концепція морських та сухопутних акторів і їх геополітичних амбіцій (наприклад, посилення Бразилії, у порівнянні з іншими країнами, за рахунок політичного та економічного розвитку, а також завдяки запобіганню вивіщення одних країн над іншими з метою, як уже згадувалося, усунення потенційної ескалації між Бразилією і Аргентиною і їх союзниками). Крім того, існують менш поширені концепції як от: «*залежності*» (усунення колоніальної залежності від впливів США, що дозволить подолати проблему маргіналізації регіону), «*океанічних циклів*» (окремі чилійські і колумбійські геополітики вважали, що контроль над Тихоокеанським узбережжям передбачав роль ключових акторів у регіоні), «єдності і спільної спадщини західної півкулі».

Серед ідей в рамках регіональних концепцій варто виокремлювати концепцію «органічної держави», ідею важливості кордонів, залюднення просторів, «балканізації або полонізації» (тут йдеться про загрозу втрати незалежності або перетворення у буферні держави), «природно-географічних особливостей» (значення рельєфу, клімату, тощо) та регіональної інтеграції²⁴.

Із закінченням холодної війни відбулося посилення геополітичних фундаментальних та прикладних досліджень із акцентом на регіональну та субрегіональну інтеграцію латиноамериканського гатунку. Ці нові процеси, на думку дослідників, мали більший потенціал, на відміну від попередніх, та служили основним виправданням для військових режимів. Важливо зазначити, що саме тоді розпочався процес аргентинсько-бразильського зближення. Позитивним виявилось укладення міждержавних угод, що зменшували напруження у регіоні (наприклад, розв'язання чилійсько-аргентинської суперечки щодо каналу Бігль). Заслугує на особливу увагу те, що представники наукових і офіційних кіл поглибили обґрунтування переваг регіональної інтеграції. І, насамкінець, відбуло-

ся послаблення зацікавленості США Латинською Америкою²⁵.

У середині 90 рр. ХХ ст. Ф.Келлі сумнівався у можливості розвитку нових тенденцій в латиноамериканській геополітиці. Він опирався на те, що значне місце у реалізації політики у регіоні в цілому посідало лобі військових. Крім того, внаслідок культурної та інтелектуальної специфіки тут переважали тенденції розширення суто регіонального впливу. Разом з тим, безперечно, геополітика залишилася важливою частиною національного процесу прийняття рішень²⁶.

Підсумовуючи вищезазначене, потрібно підкреслити, що латиноамериканські автори геополітичних концепцій, опираючись на існуючу теоретичну базу, не лише адаптували їх до латиноамериканської специфіки, а й виробили самобутні підходи, які були реалізовані у державній політиці. Відтак, окремі глобальні і регіональні концепції латиноамериканських геополітиків, що були закладені впродовж ХХ ст., залишаються актуальними й до сьогодні. Тому, виникає потреба поглиблення їх вивчати і долучати до наукового обігу.

ПОСИЛАННЯ:

- ¹ Федоренко О. Геополітичний дискурс вітчизняних політологічних досліджень початку ХХІ століття / Олександр Федоренко // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2010. – Вип. 20. – С. 37-48.
- ² Maira L. Dilemas internos y espacios internacionales en el gobierno de Evo Morales / Luis Maira. – Nueva Sociedad. – 2007. – № 209. – P.74. – [Electronic resource]. – Accessed http://www.nuso.org/upload/articulos/3430_1.pdf
- ³ Dembicz K. CEPAL i latynoamerykańska myśl regionalna / Katarzyna Dembicz. – Warszawa, 2008. – S. 46-47.
- ⁴ Шепелєв М. Маккіндер, Хелфорд // Геополітика: енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є.М.Суліми. К.: Знання України, 2012. – С. 436-441; Його ж. Мехен, Альфред // Там само. – С.458-460; Його ж. Рацель, Фрідріх // Там само – С. 624-626; Його ж. Хаусхофер, Карл // Там само. – С. 848-851; Його ж. Челлен, Рудольф // Там само. – С. 870-871; Його ж. Маккіндер, Хелфорд // Там само. – С. 436-441; Gawrycki M. Op. cit. – S. 35-41.
- ⁵ Escalona R. Geopolítica Mundial y Geoeconomía / Ramos A. Escalona. – México. 1959. – P. 59; Ojeda M. La realidad geopolítica de Mexico / Mario Ojeda // Foro internacional, 1976. – № 17. – [Electronic resource]. – Accessed: http://codex.colmex.mx:8991/exlibris/aleph/a18_1/apache_media/JTJ3IQ7XKKD4YETUPKE4H7CNFL8M88.pdf
- ⁶ Сударев В.П. Новая латиноамериканская «шахматная доска» / В.П.Сударев // О некоторых новых чертах современной латиноамериканской геополитики (аналитический доклад) – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ilaran.ru/?n=689>
- ⁷ Méndez J. Análisis de la situación geopolítica de Centroamérica en el centro del mundo y su influencia en la consecución de los objetivos-integración, desarrollo y seguridad / Jorge Heberto Hernández Méndez. – E.D.E., 1994. – 103 p.
- ⁸ Saravia A. ¿Que es geopolítica? / Roberto Antonio Garay Saravia. – [Electronic resource]. – Accessed http://meltingpot.fortunecity.com/alberni/698/revista_docente/iv_vii/e5.html
- ⁹ Atencio J. ¿Qué es la Geopolítica? Editorial Pleamar / Jorge E. Atencio. – Buenos Aires, 1982. – P. 41.
- ¹⁰ Fraga J. Vision Geopolitica De La Argentina: Condicionantes i Objetivos / Jorge Alberto Fraga. – Buenos Aires, 1994. – P. 32.
- ¹¹ Briano J. Geopolitica y geostrategia Americana / J. Briano. – Buenos Aires: Editorial Pleamar, 1966. – P.45.
- ¹² Isola R. Emio Introduccion a la geopolitica Argentina. Las influencias geopoliticas en la formacion de nuestro estado / Emio R. Isola., Angel C. Berra, Juan A. Roccataglaite, Juan A. Puig, Jorge A. Fraga. – Buenos Aires, 1994. – 317 p.
- ¹³ Loza F. D. Geopolitica Para La Patria Grande / Florentino Diaz Loza. – Buenos Aires, 1987. – P. 45
- ¹⁴ Ibidem. – P. 5-6, 21-22.
- ¹⁵ Anselmo R., Bray S. Geografia e geopolitica na formacao nacional Brasileira: Everardo Adolpho Backheuser / Rita de Cassia Martins de Souza Anselmo, Silvio Carlos Bray. – [Electronic resource]: <http://www.rc.unesp.br/igce/geografia/pos/downloads/2002/geografia.pdf>
- ¹⁶ Lundgren K.S. Brazil's National defense strategy: prospects for the twenty-first century / Kenneth S. Lundgren. – Monterey, 1993. – P. 22. – [Electronic resource]. – Accessed: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA272429>
- ¹⁷ Gawrycki M. Geopolityka w myśli i praktyce politycznej Ameryki Łacińskiej / Marcin Gawrycki. – Warszawa, 2007. – S. 63
- ¹⁸ Pinochet A. Geopolítica / Augusto Pinochet Ugarte. – Santiago de Chile, 1974. – P. 25-37.
- ¹⁹ Canaval H. R. El pensamiento geopolítico: su evolución histórica introduccion a la geopolítica / Hugo Ramírez Canaval. – [Electronic resource]. – Accessed: <http://forogeomaritimo.blogspot.com/2013/09/el-pensamiento-geopolitico-su-evolucion.html>
- ²⁰ Bahamón D.A. Colombia Geografía y Destino Visión Geopolítica de sus Regiones Naturales / Bahamón Dussan Augusto, Bogotá, 2012. – P. 133.

²¹ Gawrycki M.F. Op. cit. – S. 57.

²² Kelly P. Checkerboards and Shatterbelts: The Geopolitics of South America [Text] / P. Kelly. – Austin: University of Texas Press, 1997. – P. 85.

²³ Ibidem.

²⁴ Gawrycki M. Op.cit. – S. 60.

²⁵ Garrett James. The Beagle Channel Dispute: Confrontation and Negotiation in the Southern Cone / James Garrett // Journal of Interamerican Studies and World Affairs. – Vol. 27. – No. 3. – (Autumn, 1985). – P. 81-109; Kacowicz A. Latin America and the World: Globalization, Regionalization, and Fragmentation / A. Kacowicz // NUEVA SOCIEDAD. – № 214 (MARZO-ABRIL) 2008. – [Electronic resource]. – Accessed: http://www.nuso.org/upload/articulos/3513_2.pdf; Gawrycki M.F. Op. cit. – S. 60; Шевцов Ю. Началось острое противостояние США и всей Латинской Америки – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rus-obr.ru/opinions/707>; Киридон А., Аладіна О., Гусейнова О. Латинська Америка в сучасному світі: основні тенденції розвитку / А. Киридон, О. Аладіна, О. Гусейнова – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/2945/2906>.

²⁶ Kelly P. Op. cit. – P. 210-211.

Plevako I. On geopolitical discourse of Latin American foreign policy research / National University of Ostroh Academy.

The article is devoted to the studies by Latin American authors of the definitions of geopolitics and approaches, which explain the process of development and implementation of foreign policy in these countries. From the perspective of political paradigm, the author of the article points out at the distinguishing features of Latin American geopolitics, including its special role in facing external challenges and focus on cooperation as a stabilizing factor in the region. Specific examples in the article demonstrate not only theoretical but also applied character of geopolitical studies by Latin American scholars.

Keywords: Latin America, geopolitics, Latin American fundamental and applied research in geopolitics.

Плевако И.Г. К вопросу о геополитическом дискурсе латиноамериканских внешнеполитических исследований / Национальный университет «Острожская академия».

Исследование посвящено рассмотрению латиноамериканскими авторами сути геополитики, а также концепций, которые разъясняют формирование и реализацию латиноамериканскими странами их внешней политики. В контексте политической парадигмы указано на региональную специфику латиноамериканской геополитики, которая должна была дать ответы на актуальные внешнеполитические проблемы, а также уделяла особое внимание развитию сотрудничества как фактора стабилизации в регионе. На конкретных примерах проиллюстрировано, что исследования латиноамериканских геополитиков имеют не только теоретический, но и прикладной характер.

Ключевые слова: Латинская Америка, геополитика, латиноамериканские фундаментальные и прикладные геополитические исследования.

Стаття надійшла до редколегії 17.05.2013

Прийнята до друку 10.06.2013